คำเมือง-ลาว ภาษาและวัฒนธรรมพี่น้อง

อัจฉราภรณ์ จันทร์สว่าง*

บทคัดย่อ

ท้องถิ่นภาคเหนือกับท้องถิ่นภาคอีสานมีความคล้ายคลึงกันทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ทางด้านภาษานั้นพบว่ามีเสียงพยัญชนะบางเสียงใช้ร่วมกัน คือจะไม่มีเสียง /ซ/ กับ /ร/ แต่จะออกเสียงเป็น /จ หรือ /ซ/ แทน/ซ/ และออกเสียง /ฮ/แทน/ร/ ทั้งสองถิ่นไม่มีเสียงพยัญชนะควบกล้ำบางเสียงเหมือนกับภาษากลาง และคำบางคำในภาษาถิ่นเหนือกับภาษาถิ่นอีสานมีความหมายเหมือนกันหรือสามารถใช้แทนกันได้ และมีเสียงวรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียงเท่ากัน ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีนั้นก็มีความใกล้เคียงกันคือ ทั้งสองท้องถิ่นมีพิธีเรียกขวัญซึ่งภาคเหนือเรียกว่า "สู่ขวัญ" ส่วนภาคอีสานเรียกว่า "สูดขวัญ" โดยพิธีนี้มีความเชื่อพื้นฐานเดียวกันคือให้ความสำคัญกับ "ขวัญ" ที่อยู่ติดตัวคนมาตั้งแต่เกิด ดังนั้นลักษณะของพิธีกรรมจึงคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่เหมือนกันอีกประเพณีหนึ่งคือประเพณีเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาวที่ภาคเหนือเรียกว่า "อู้บ่าวอู้สาว" ส่วนภาคอีสานเรียกว่า "ผญาเกี้ยว" ซึ่งเป็นประเพณีที่แสดงถึงภูมิปัญญาในการใช้ภาษาโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง แต่สิ่งที่สอดแทรกในประเพณีนี้คือมาตรการที่ต้องการให้หนุ่มสาวประพฤติอยู่ในกรอบของสังคม หากผู้ใดสัมผัสล่วงเกินกันจะถูกบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วลงโทษ จะเห็นว่าสองภูมิภาคมีความคล้ายคลึงทางด้านภาษาและวัฒนธรรมจนแยกกันไม่ออกกลายเป็นภาษาพี่น้องและวัฒนธรรมพี่น้องที่สามารถสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจโดยถ่องแท้โดยไม่ต้องคาดเดา

คำสำคัญ

คำเมือง คำลาว ภาคเหนือ ภาคอีสาน วัฒนธรรมทางภาษา ภาษา

บทนำ

แม้ประเทศไทยจะแบ่งเป็นหลายภาค แต่ก็มีสิ่งที่สะท้อนถึงความคล้ายคลึงกันของแต่ละท้องถิ่นนั่นคือ "ภาษา" ดังจะเห็นได้ว่าภาษากลางมีความคล้ายคลึงกับภาษาใต้ และภาษาอีสานก็มีความคล้ายคลึงกับภาษาเหนือ (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2544, 8) โดยในเรื่องของความคล้ายคลึงในแต่ละภูมิภาคก็มีเรื่องบริบททางด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก ในบทความนี้จะกล่าวถึงความคล้ายคลึงกันของภาษาและวัฒนธรรมภาคเหนือกับภาคอีสาน

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

ภาษาเหนือและภาษาอีสาน

ภาษาเหนือกับภาษาอีสานมีความคล้ายคลึงกันหลายประการ คือ ในเรื่องของเสียงพยัญชนะ บางพยัญชนะเสียงพยัญชนะควบกล้ำ มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์เท่ากันคือมี 6 หน่วยเสียง เรื่องความหมายของคำ และคำลงท้าย เป็นต้น (ไพบูลย์ ดวงจันทร์, 2553) ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

ความคล้ายคลึงของภาษาเหนือกับภาษาอีสานประการแรกที่จะกล่าวถึงคือ มีหน่วยเสียงพยัญชนะทั้งหมด 20 หน่วยเสียง (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2544, 38) คือ

/ k /
/ kh /
/ ? /
/ c /
/ n. /
/ d /
/ t /
/ th /
/ n /
/ b /
/ p /
/ ph /
/ f /
/ m /
/ y /
/ l /
/ w /
/ s /
/ h /
/ ? /

สังเกตได้ว่า ภาษาเหนือและภาษาอีสานไม่มีเสียง ช. และ ร. เมื่อจะพูดคำว่า “ช้าง” ภาษาเหนือจะออกเสียงว่า “จ๊าง” ภาษาอีสานจะออกเสียงว่า “ซ่าง” เมื่อพูดคำว่า “รัก”ภาษาเหนือและภาษาอีสานจะออกเสียงว่า “ฮัก”เมื่อพูดคำว่า “โรง”ภาษาเหนือกับอีสานจะออกเสียงเหมือนกันคือ “โฮง” เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีความคล้ายคลึงเรื่องเสียงพยัญชนะควบกล้ำ ภาษาอีสานและภาษาเหนือโดยทั่วไปคือจำนวนคำศัพท์ที่เกิดกับพยัญชนะควบกล้ำมีจำนวนน้อยมากและหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำเกิดเฉพาะต้นคำเท่านั้น (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2544, 57) จึงออกเสียงคำว่า "กลัว" เป็น "กัว" หรือ "ปลา" เป็น "ปา" หรือ "แกล้ง" เป็น "แก้ง" เป็นต้น

อีกประการหนึ่งมีความคล้ายคลึงกันเรื่องเสียงวรรณยุกต์ จำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาเหนือกับอีสานมีจำนวน 6 หน่วยเสียงเหมือนกัน (ไพบูลย์ ดวงจันทร์, 2553, 60) ดังนี้

1. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ตก
2. หน่วยเสียงวรรณยุกต์กลาง-ระดับ
3. หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ตก
4. หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ขึ้น
5. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น
6. หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ตก

โดยคำบางคำความหมายเหมือนกันแต่มีความแตกต่างทางด้านวรรณยุกต์เพียงเล็กน้อยซึ่งถือว่าไม่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง เช่น คำว่า "คิด" ภาคอีสานออกเสียง เป็น "กืด" ส่วนภาคเหนือออกเสียงเป็น "กิ๊ด"

อนึ่งความคล้ายคลึงกันเรื่องคำ คำบางคำในภาษาเหนือกับภาษาอีสานจะมีความหมายเหมือนกัน แต่ขณะที่คำเดียวกันในภาษาเหนือกับอีสานจะมีความหมายแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับภาษากลางกับภาษาใต้ เช่น

แพ้	ภาษากรุงเทพฯ	หมายถึง	สู้ไม่ได้
	ภาษาเหนือและภาษาอีสาน	หมายถึง	ชนะ เช่น แพ้เขามา (ชนะเขามา)

นอกจากนี้ แม้แต่คำลงท้ายหรือที่เรียกกันว่า "หางเสียง" ของผู้หญิง คำว่า "เจ้า" คนเหนือกับคนอีสานก็พูดเหมือนกัน เช่น "ไปตังใดมาเจ้า" "ไปไสมาเจ้า" ซึ่งแสดงถึงภาษาที่อ่อนน้อมถ่อมตนระหว่างการสนทนากับผู้อื่น ขณะเดียวกันก็เป็นการให้เกียรติและแสดงถึงการเคารพนับถือแก่ผู้ที่สนทนาด้วย

จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นภาษาเหนือหรือภาษาอีสานล้วนมีเสน่ห์และมีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น คนเหนือและคนอีสานสามารถสื่อสารกันเข้าใจได้ทันที เนื่องด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้นคือทั้งสองภาษามีความคล้ายคลึงและมีความใกล้เคียงทางด้านเสียงพยัญชนะ เสียงความกล้ำ เสียงวรรณยุกต์ ตลอดจนถึงความหมายของคำที่ใช้ร่วมกันจนกือบจะเป็นภาษาพี่ภาษาน้อง ที่สามารถใช้ร่วมกันได้ ดังนั้นจึงไม่แปลกที่วงสนทนาระหว่างคนเหนือกับคนอีสานจึงไม่ต้องมาแปลความ ถอดความ หรือตีความภาษาอีกทอดหนึ่ง

นอกจากความคล้ายคลึงทางด้านภาษาแล้ว ภาคเหนือกับภาคอีสานยังมีความคล้ายคลึงทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอีกด้วย อาทิ พิธี "สู่ขวัญ"ของภาคเหนือกับพิธี "สูดขวัญ" ของภาคอีสาน

"สู่ขวัญ"เป็นการเรียกทำพิธีเรียกขวัญ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้รับทำพิธี และเป็นคำนิยมเรียกพิธีเชิญขวัญในปัจจุบัน" (สาร สาระทัศนานันท์, 2540, 2) แต่คำว่า "สู่ขวัญ" ตามความหมายเดิมเข้าใจว่าคงหมายถึงการเรียกขวัญหรือเชิญขวัญกับผู้มีขวัญปกติ ไม่เจ็บป่วยไข้อะไร แต่ทำพิธีเพื่อเป็นการส่งเสริมเพิ่มเติมสิ่งที่เป็นมงคลให้เกิดแก่ผู้รับการสู่ขวัญยิ่งขึ้น คือ คนปกติขวัญดีอยู่แล้ว แต่ทำเพื่อให้มีความสุขความเจริญก้าวหน้าหรือดีงามยิ่ง ๆ ขึ้นอีก เช่น พิธีสูขวัญบ่าวสาว สู่ขวัญนาค สู่ขวัญพระภิกษุสามเณร สู่ขวัญเจ้านาย เป็นต้น

"สูตขวัญ" หรือ "สูดขวัญ" เป็นคำศัพท์เก่าหรือคนสมัยเก่านิยมเรียก หมายถึง "สวด" (สาร สาระทัศนานันท์, 2540, 1) เช่น สมัยก่อนเรียกสูตมนต์ แต่ปัจจุบันเรียก "สวดมนต์" เป็นต้น ตามความหมายของสูตนี้ หากพิจารณาจากพิธีการเรียกขวัญ จะหมายถึง การกล่าวคำเรียกขวัญหรือเชิญขวัญสำหรับคนที่ขวัญหนีออกจากร่าง ดังนั้นการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้คนป่วยไข้หรือคนที่ประสบอุบัติเหตุขวัญหนีดีฝ่อ มักนิยมเรียกว่า "สูตขวัญ" เช่น สูตขวัญพา สูตขวัญกล่อง ให้คนป่วยหาย เป็นต้น

อนึ่ง คนภาคเหนือและอีสานเชื่อว่า "**ขวัญ**" คือสิ่งที่เป็นมิ่งมงคลสถิตอยู่กับชีวิตมนุษย์ สัตว์ พืช รวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้อันเป็นความเชื่อมาแต่ดั้งเดิมของสังคมภาคเหนือและสังคมภาคอีสาน

การสู่ขวัญของคนทั้งสองภูมิภาคจึงใช้ในกรณีที่มีทั้งเหตุดีและเหตุร้ายที่บุคคลได้รับ กล่าวคือ เมื่อได้รับโชคดี เลื่อนยศ สำเร็จการศึกษา หรือกลับจากแดนไกล หรือค้าขายร่ำรวยหรือได้ลูกเกิดใหม่ เป็นต้น ส่วนเหตุร้ายที่ได้รับและผ่านเหตุร้ายมานั้น ก็มีการสู่ขวัญเช่นกัน เช่น สู่ขวัญคนป่วยที่หายไข้ ไปราชการสงครามมา ผ่านเหตุร้ายถึงเลือดตกยางออก

ทางด้านภาษาใน**บทสูดขวัญของภาคอีสาน**ก็จะใกล้เคียงกับภาคเหนือ ดังนี้

"...ขวัญเจ้าไปอยู่นาแกมหญ้าขวัญเจ้าไปอยู่ป่าซ่าแกมผี
ขวัญเจ้าไปถือขื่อลาหนา
ขวัญเจ้าไปลี้ไปถือคาลำใหญ่ ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้
มาเย้อขวัญเอย..."

"...นอนหลับให้เจ้าได้เงินหมื่น นอนตื่นให้เจ้าได้เงินแสน แปมือมาให้เจ้าได้แก้วมณีโชติ โทษฮ้ายอย่ามาพาน มารฮ้ายอย่ามาเบียด ให้เจ้าหายเคราะห์หายภัย เคราะห์เจ้าอย่าได้เห็น เข็ญเจ้าอย่าได้พ้อ ให้เจ้าหายพยาธิโรคา ให้เจ้ามีศักดานุภาพ ผาบแพ้ข้าเศิกศัตรูก็ข้าเทอญ..."

ส่วนภาษาใน**บทสู่ขวัญของภาคเหนือ**ก็จะมีภาษาใกล้เคียงกับภาคอีสานเช่นกัน ดังนี้

"...เคราะห์พาวายขี้ไข้ก็หื้อหายไปในวันนี้
เคราะห์ขี้ไข้ไร้แรงมีก็หื้อตกไปในวันนี้
เคราะห์เป็นลิ่มหลั่งไหลมาก็หื้อตกไปในวันนี้
เคราะห์ในนาไร่กล้า เคราะห์ช้างม้าช่างแล่นมาชนก็หื้อตกไปในวันนี้
เคราะห์กังวลด้วยถ้อยเคราะห์ใหญ่น้อยจักเป็นความก็หื้อตกไปในวันนี้
เคราะห์รถเดินทางมาตำมาต้องเสียเข้าเสียของก็หื้อตกไปในวันนี้..."
"...สรีสรีโชคชัยล้ำเลิศ โชคได้แก้วเกิดกับตน ก็ขอหื้อเข้ามาในวันนี้
โชคอันเป็นมหามงคลอันใหญ่ ก็ขอหื้อเข้ามาในวันนี้

โชคทุกข์ยากไร้ช่างได้เกิดเป็นดี ก็ขอหื้อเข้ามาในวันนี้
โชคนอนหลับได้เงินคำพอหมื่น ก็ขอหื้อเข้ามาในวันนี้
โชคนอนหลับตื่นได้เงินพอแสน ก็ขอหื้อเข้ามาในวันนี้
โชคบ่แก่น ไคลคลาคลาดคล้อย ก็ขอหื้อเข้ามาในวันนี้
โชคข้าข้อยเกิดกับตนกับตัว ก็ขอหื้อเข้ามาในวันนี้
โชคชนะผาบ ข้าเสิกสัตถู หมู่มาร ก็ขอหื้อเข้ามาในวันนี้
โชคคิดอันใดสมดังคำมัก คำผาทะนาจู่
เยื่องจู่ประการก็ขอหื้อเข้ามาในวันนี้ จิ่มแด่เตอะ..."

อาจกล่าวได้ว่าการ "**สู่ขวัญ**" ของภาคเหนือ กับการ "**สูดขวัญ**" ของภาคอีสาน ต่างมีความเชื่อและลักษณะของพิธีกรรมที่คล้ายกัน เกือบจะทุกคนในช่วงชีวิตในสองภูมิภาคล้วนผ่านการ"สู่ขวัญ" หรือ "สูดขวัญ"มาแล้วทั้งสิ้น ถึงแม้คนรุ่นหลังจะคลายความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง"ขวัญ"ไปบ้างแต่ผู้ที่ยังคงเชื่อมั่นยึดมั่นในเรื่องดังกล่าวคือผู้อาวุโสประจำบ้านหรือประจำตระกูล จะเป็นผู้นำ เป็นผู้จัดแจงและเป็นผู้จัดการกับพิธีกรรมเกี่ยวกับ "ขวัญ" ตั้งแต่เริ่มกำหนดวันที่จะทำพิธี ตระเตรียมของใช้ตลอดจนถึงอุปกรณ์ ติดต่อหมอ สู่ขวัญ ตลอดจนเรียนเชิญญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท มิตรสหาย เพื่อนบ้านใกล้เคียงมาร่วมพิธีด้วย คนรุ่นหลังจึงเป็นเพียงผู้ที่อยู่ร่วมพิธีและเป็นผู้ช่วยเวลาที่ผู้อาวุโสต้องการใช้ ปัจจุบันพิธีสู่ขวัญหรือพิธี สูดขวัญก็ยังเป็นพิธีที่ดีงาม แต่ก็น่าเสียดายหากในอนาคตผู้เฒ่าผู้แก่ล้มหายตายจากไปแล้ว คนรุ่นต่อไปจะยังคงสืบทอดต่อไปอีกหรือไม่

อีกประการหนึ่ง หากย้อนไปในอดีตทั้งภาคเหนือและภาคอีสานมีประเพณีหนึ่งที่สอนให้ชายหญิงประพฤติอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม โดยภาคเหนือเรียกว่าประเพณี "อู้บ่าวอู้สาว" ส่วนภาคอีสานเรียกว่า "ผญาเกี้ยว" ทั้งสองประเพณีเป็นกรอบป้องกันไม่ให้คู่รักชายหญิงประพฤติผิดในกามอันเป็นเวลาที่ไม่สมควร (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, 2526, 65)

"**คำอู้บ่าวอู้สาว**" เป็นโวหารรักของหนุ่มสาวชาวล้านนาในอดีต บางทีก็เรียกว่า "คำหยอกสาว" หรือ "คำค่าวคำเครือ" ซึ่งเป็นโวหารรักสืบเนื่องมาจากการ "แอ่วสาว" หรือขนบของการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาวชาวล้านนา เพื่อที่จะใช้เป็นโอกาสในการเลือกคู่ครองที่ถูกใจและตรงกับรสนิยมของตนเอง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2543, 55) ดังตัวอย่างข้างท้าย (เว็บไซต์ล้านนาของคนล้านนา, 2553)

หนุ่ม : **ขอนั่งตั๊ดนี่อยู่สักบึดใจ มอนตาไหลบ่หล้างว่าถี่ ผีเจ้าที่บ่หล้างว่าสัง สีดำปังบ่หล้างปีดโจ้ง**
(ขอนั่งสักหน่อย น้องคงไม่รังเกียจ เทวาอารักษ์คงไม่ถือสา คนผิวขำงามคมคงจะไม่ผลักพี่กระเด็นไปเสีย)

สาว : **หมดซ้อยล้อยเหมือนกลางวิหาร พ่อร้างบ่พานบ่าวจี่บ่ข้อง บ่มีไผไหนจักใฝ่ใจข้อง น้องอยู่คนเดียวง่อมล้ำ**
(ไม่มีคนรักจริง ๆ พ่อร้างพ่อม่ายไม่มีมาเกี่ยวข้อง ไม่มีใครที่ไหนผูกใจรักเลย น้องอยู่คนเดียวก็เหงาเหลือเกิน)

หนุ่ม : **อ้ายบ่เชื่อ ไม้ใหญ่นักหุมมักมีผี คนงามดีช่างมีคนเฝ้า**
(ไม่เชื่อหรอก อย่างน้องนี่ก็เหมือนกับไม้ใหญ่มักจะมีผีมาอยู่ประจำ มีคนมาใฝ่ปองมากนัก)

สาว : **ไม้ใหญ่แท้ตางในมันกลวง ซ้ำด้วงจี๊ในใช้การบ่ได้**
(ไม้ใหญ่ก็จริง แต่ข้างในมันกลวง มิหนำซ้ำยังมีแมลงเจาะไช ไม่มีประโยชน์อะไร)

หนุ่ม : **มีแล้วว่าบ่มี ล่ายผีก็บ่ฟัง ล่ายคนดำปัง อย่างอ้ายก็บ่เชื่อ**
(มีคนรักแล้วว่าไม่มี ลวงผี ๆ ก็ไม่ฟัง มาลวงคนดำ ๆ อย่างพี่ก็ไม่เชื่อ)

สาว : **หมดซ้อยล้อย เหมือนอ้อยกลางกอ หากาบงอ กาบซ้อนบ่ได้**
(ไม่มีคนหมายปองจริง ๆ เหมือนกับอ้อยที่ไม่มีกาบงอกาบซ้อน)

หนุ่ม : **มีแล้วว่าบ่มี เอาไปลี้ไว้ป่าคุก เอาไปซุกไว้ป่าคา เป็นการรุกขเทวดาไปแอ่วเซาะหาเน้อ**
(มีแล้วบอกว่าไม่มี เอาไปซ่อนไว้ในสวนหลังบ้าน เดือดร้อนจะต้องออกไปตามหานะ)

สาว : **ข้าเจ้าผางร้ายร่างเหมือนผีโขน อยู่เป็นคนโทนใผบใฝ่เฝ้า วันนี้เป็นบุญแห่งตัวน้องเหน้า จูงพาเอาพี่ไธ้**
(ตัวน้องรูปชั่วเหมือนกับผีตาโขน อยู่เป็นโสดไม่มีใครสนใจหรอก วันนี้เป็นบุญของน้องที่ชักพาพี่มาหาได้)

"ผญา" คือ สำนวนพูดของชาวอีสานที่เป็นคำคม แง่คิดคติหรือสุภาษิต ประกอบด้วยถ้อยคำที่มีความหมายเชิงเปรียบเทียบ หลักแหลมลึกซึ้ง ใช้กล่าวในโอกาสต่างๆ กัน (ประเทือง คล้ายสุบรรณ์, 2528, 73) ส่วนคำว่า "ผญาเกี้ยว"คือ ผญาที่กล่าวเกี้ยวพาราสีโต้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาวในโอกาสพิเศษ ผญาชนิดนี้บางครั้งเรียก ผญาเครือ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2521, 5) ดังตัวอย่างข้างท้าย (สมปอง จันคง, 2553)

ชาย : **สัจจาผู้ชายนี้คือหินหนักหมื่น ถิ่มใส่น้ำจมหมิ่งแม่นบ่ฟู**
(คำพูดของชายหนักแน่นมั่นคง)

ชาย : **ซายตั๋วน้อง ให้ซายตายเป็นควายบักเลเฒ่า ไถนาอยู่กุ่น ๆ**
(ถ้าพี่โกหกขอให้เป็นควายแก่ ๆ ไถนาอยู่ตลอดไป)

ชาย : **คันบ่แม่นอ้ายบ่ยิง คันบ่จริงอ้ายบ่เว้า คันบ่เอาอ้ายบ่ว่า บ่แม่นท่าอ้ายบ่ไล่ควายลงดอกนา**
(พี่เป็นคนพูดจริงทำจริง)

ชาย : **ปากว่าจั่งใดใจว่าจั่งซั่น ปากว่าแล้วมายม้างออกบ่เป็น**
(พี่เป็นคนพูดจริงทำจริง)

ชาย : **สาวตั๋วอ้าย ให้สาวตายเป็นลิงอีด่าง เด้อ**
(ถ้าน้องโกหกพี่ขอให้น้องตายเป็นลิงอีด่าง

หญิง : **น้องสิเอาแท้ ๆ ให้พ่อแม่มาขอ หามื้อสันวันดี กล่าวอมเอาน้อง**
(น้องตกลงใจจะแต่งกับพี่ ขอให้นำผู้ใหญ่มาสู่ขอ)

ทั้งสองประเพณีมีลักษณะคล้ายกันโดยแสดงถึงไหวพริบปฏิภาณในการพูดโต้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาว ถือเป็นมุขปาฐะที่เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตในการครองเรือนของชาวเหนือกับอีสาน ชายหนุ่มหญิงสาวจะเอาใจใส่ต่อการฝึกฝน จดจำ และเสริมสร้างปฏิภาณโวหารอยู่เสมอ เพื่อนำคำมาใช้ในการเลือกคู่ครองให้ตรงกับความต้องการของตนเอง เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างได้กล่าวคำโต้ตอบซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความคุ้นเคยและความเข้าใจในนิสัยใจคอของกันและกัน จนนำไปสู่การตัดสินใจในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันต่อไป

หากมองในด้านการจัดระเบียบของสังคมถือได้ว่าทั้งสังคมภาคเหนือและสังคมอีสานต่างมีขนบธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวซึ่งอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่และอยู่ในกรอบประเพณีตามคติท้องถิ่นอย่างเคร่งครัด (ศรีสุดา เอื้อนครินทร์, 2520, 53) ขณะที่วัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีก็ได้เข้ามามีส่วนในการจัดระเบียบของหนุ่มสาว กล่าวคือชาวเหนือกับชาวอีสานต่างมีความเชื่อเรื่องการ “ผิดผี”หากหนุ่มสาวบ้านใดสัมผัสล่วงเกินกันจะทำให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วไม่พอใจหรือโกรธ อันจะนำมาซึ่งความหายนะของผู้ที่มีชีวิต เช่น ผู้อาวุโสที่มีชีวิตอยู่อาจจะเจ็บไข้ได้ป่วย หรืออาจเกิดอุบัติเหตุอย่างไม่คาดฝัน หรือร้ายแรงจนกระทั่งเสียชีวิต ด้วยกุศโลบายดังกล่าวจึงเป็นกรอบให้กับหนุ่มสาวไม่กล้าล่วงเกินกัน (เว็บไซต์ล้านนาของคนล้านนา, 2553)

ภาคเหนือกับภาคอีสานมีบริบททางด้านวัฒนธรรมที่คล้าย ๆ กันซึ่งส่งผลต่อบริบททางด้านภาษาที่ใกล้เคียงกันจนกลายเป็นวัฒนธรรมพี่น้องที่พบเห็นหรือสัมผัสได้เด่นชัด อนึ่งประเพณีตลอดจนพิธีกรรมที่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อเดียวกันย่อมนำไปสู่สิ่งที่ตกทอดที่เรียกว่าภาษา ซึ่งภาษาของชนทั้งสองถิ่นก็ใช่ภาษาอื่นไกลกลายเป็นภาษาพี่น้องที่ใช้ร่วมกันได้โดยไม่เคอะเขิน หากเรายังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามก็เท่ากับเรารักษาภาษาอันดีงามของเรา วัฒนธรรมเจริญภาษาก็เจริญ “แม่นบ่สูเจ้า”

บทสรุป

ภาคเหนือกับภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีความใกล้เคียงและคล้ายคลึงกันในด้านของภาษาและทางด้านวัฒนธรรมอันนำมาสู่ภาษาและวัฒนธรรมร่วมกัน ทางด้านภาษาที่มีความคล้ายคลึงกันคือ มีหน่วยเสียงพยัญชนะทั้งหมด 20 หน่วยเสียง และมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียงเหมือนกันและ เสียงพยัญชนะควบกล้ำของ ภาษาอีสานและภาษาเหนือโดยทั่วไปคือมีจำนวนคำศัพท์ที่เกิดกับพยัญชนะควบกล้ำมีจำนวนน้อยมากและหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำเกิดเฉพาะต้นคำเท่านั้นนอกจากนี้ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีก็มีความคล้ายคลึงกันคือพิธีสู่ขวัญหรือพิธีสูดขวัญ โดยคนทั้งสองภูมิภาคให้ความสำคัญเรื่องขวัญเพื่อเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังมีประเพณีเกี่ยวกับการเกี้ยวพาราสีกันของหนุ่มสาวโดยภาคเหนือเรียกว่า “ประเพณีอู้บ่าวอู้สาว” ส่วนภาคอีสานเรียกว่า “ผญาเกี้ยว” ซึ่งประเพณีดังกล่าวเป็นกรอบป้องกันความประพฤติของหนุ่มสาวไม่ให้ออกนอกลู่นอกทาง ถือเป็นภูมิปัญญาของ บรรพบุรุษที่ได้จัดระเบียบการใช้ชีวิตของหนุ่มสาวโดยมีสังคมเป็นผู้จับตามอง อย่างไรก็ตามความคล้ายคลึงกันทางด้านของภาษาและวัฒนธรรมจะนำไปสู่ภาษาพี่น้องและวัฒนธรรมพี่น้องอันควรค่าแก่การศึกษาของชนรุ่นหลังให้หันมาสำนึกรักบ้านเกิดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2521). **ลักษณะวรรณกรรมอีสาน.** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

ประเทือง คล้ายสุบรรณ์. (2528). **ร้อยกรองท้องถิ่น**.กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.

ฑิตฐิตา นาคเกษม, (2550). **ไทยศึกษา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนกุล. (2526). **การศึกษาเปรียบเทียบคำอู้บ่าวอู้สาวลานนาและผญาเกี้ยวอีสาน**. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

ไพบูลย์ ดวงจันทร์.(2553).**ภูมิปัญญาในภาษา**. สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 มิถุนายน 2553, จาก http://thaiqa.swu.ac.th/wp/?p=398

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม** 14.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.(2542).**สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม** 15.

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2544). **ภาษาไทถิ่น**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เว็บไซต์ล้านนาของคนล้านนา. (2553). **วรรณกรรมมุขปาฐะล้านนา**. สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 มิถุนายน 2553 จาก, http://rrr.sri.cmu.ac.th/elanna 47/public-htm/lang/lang 44.html

ศรีสุดา เอื้อนครินทร์. (2520). **วรรณกรรมพื้นบ้านผู้ไทย ตำบลเรณู จังหวัดนครพนม**. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สาร สาระทัศนานันท์. (2540). **พิธีสู่ขวัญและคำสู่ขวัญโบราณอีสาน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สมปอง จันคง. (2553). **ผญาเกี้ยว**. สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 มิถุนายน 2553 จาก, http.//www/kroobannok.com/blog/15593

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2543). **วรรณกรรมล้านนา**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.